

Nr 13

Utlåtande i anledning av väckt motion om vidgad befogenhet för vigselförrättare inom annat kristet trossamfund än svenska kyrkan.

Första lagutskottet har behandlat en inom riksdagen väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 432 i andra kammaren av herrar *Fridolfsson* i Stockholm och *Nilsson* i Agnäs.

I motionen hemställes att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådan ändring av giftermålsbalken, att kristet trossamfund skall få förrätta vigsel under förutsättning att en av de trolovade tillhör något kristet trossamfund och att båda är svenska medborgare.

Motionen

Motionärerna anför till stöd för sitt yrkande följande.

För den som känner de kyrkliga och frikyrkliga förhållandena i dagens Sverige är det ett klart faktum att de olika religiösa organisationerna står varandra närmare nu än tidigare i sitt arbete. Detta har medfört att de personliga kontakterna mellan medlemmarna blivit mer allmänna. För många synes det därför orimligt att ett par trolovade, som tillhör ett annat trossamfund än svenska kyrkan, inte kan vigas av en vigselförrättare för ett annat visst trossamfund.

Gällande rätt

Bestämmelserna om vigsel återfinns i 4 kap. giftermålsbalken. Äktenskap kan ingås antingen med kyrklig eller borgerlig vigsel. Valfrihet mellan de båda formerna föreligger så till vida, att kontrahenterna alltid äger erhålla borgerlig vigsel, så snart de över huvud taget är berättigade att ingå äktenskap.

Kyrklig vigsel äger rum inom svenska kyrkan eller inom annat trossamfund. Vigsel inom svenska kyrkan må äga rum, om de trolovade eller en av dem tillhör svenska kyrkan. Kyrklig vigsel inom annat trossamfund än svenska kyrkan kan ske, om Kungl. Maj:t medgivit att vigsel må förrättas inom samfundet och de trolovade eller en av dem tillhör samfundet. Sådan vigselrätt har tillerkänts flertalet av de i Sverige förekommande trossamfundet. Vidare gäller att Kungl. Maj:t äger förordna att medlem av utländskt Bihang till riksdagens protokoll 1967. 9 saml. 1 avd. Nr 13

evangeliskt-lutherskt trossamfund skall ha samma rätt till kyrklig vigsel som medlem av svenska kyrkan. Sådant förordnande har meddelats i fråga om medlemmar av danska folkkyrkan, norska statskyrkan, Finlands evangelisk-lutherska kyrka och evangelisk-lutherska Augustanasynoden i Amerika.

Beträffande förrättare av kyrklig vigsel gäller att till vigsel inom svenska kyrkan äger de trolovade välja vilken präst inom kyrkan de önskar men att endast präst i församling, av vilken endera är medlem, är skyldig att viga. Inom annat trossamfund förrättas vigsel av den som är behörig därtill enligt Kungl. Maj:ts förordnande. Har Kungl. Maj:t medgivit att vigsel må förrättas inom visst trossamfund av dess prästerskap eller eljest av befattningshavare i samfundet, må sådan präst eller befattningshavare ej utöva sin behörighet att viga, innan länsstyrelsen i det län där samfundets styrelse har sitt säte, på framställning av samfundet meddelat intyg om att han är behörig att förrätta vigsel inom samfundet. Nu sist berörda bestämmelse återfinnes i kungörelse den 26 oktober 1951.

Beträffande själva vigselceremonien föreskrives i nämnda kapitel i giftermålsbalken, att de trolovade, som skall vara samtidigt tillstädes inför vigselförrättaren, skall inför denne avgiva sitt ja och samtycke till äktenskapet samt att kontrahenterna därpå skall av vigselförrättaren förklaras för äkta makar. I övrigt skall lända till efterrättelse, vid vigsel inom svenska kyrkan föreskrifterna i kyrkohandboken och vid vigsel inom annat trossamfund dess kyrkobruk samt vid borgerlig vigsel de bestämmelser som Kungl. Maj:t meddelar.

Genom lagen den 30 juni 1948 om ämbetsansvar för vigselförrättare i vissa fall är stadgat, att vigselförrättare, som åsidosätter vad honom i sådan egenskap åligger beträffande annat än rent kyrklig ordning, dömes, ändå att det ej sker i utövning av befattning varmed ämbetsansvar är för-enat, för tjänstefel till böter eller, om brottet är grovt, fängelse i högst ett år efter vad i 20 kap. 4 § brottsbalken sägs.

Historik

Ovan återgivna bestämmelser i giftermålsbalken om kyrklig vigsel erhöll sin nuvarande lydelse genom lagstiftning år 1951 i samband med religionsfrihetslagens tillkomst. Även enligt de förut gällande reglerna innebar giftermålsbalkens bestämmelser, att äktenskap kunde ingås med kyrklig eller borgerlig vigsel. I regel förelåg möjlighet att välja mellan dessa former. Borgerlig vigsel kunde alltid erhållas, så snart kontrahenterna över huvud taget var berättigade att ingå äktenskap. Kyrklig vigsel kunde förekomma antingen inom svenska kyrkan eller inom främmande trossamfund, om Kungl. Maj:t förklarat dess prästerskap äga att förrätta vigsel. En förutsättning för erhållande av kyrklig vigsel var, att de trolovade tillhörde det samfund, inom

vilket vigseln skulle ske. Vigsel inom svenska kyrkan eller inom främmande trossamfund, som var kristet, kunde dock förekomma även i det fall, då den ene var medlem därav och den andre tillhörde annat kristet trossamfund.

1951 års lagändringar gick i huvudsak ut på att Kungl. Maj:t erhöll en vidgad befogenhet att medgiva vigsel inom andra religiösa samfund än svenska kyrkan. Vidare genomfördes den förenklingen, att kyrklig vigsel skall kunna förekomma, så snart den ene av de trolovade tillhör det samfund inom vilket vigseln sker; den andres samfundstillhörighet tillmätes alltså icke längre någon betydelse.

I proposition till 1951 års riksdag med förslag till religionsfrihetslag m. m. (nr 100) anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*, bl. a. följande.

De begränsningar i rätten till kyrklig vigsel som nu gälla grunda sig på ett uttalande av lagberedningen under förarbetena till 1915 års lagstiftning om äktenskaps ingående och upplösning. Lagberedningen anförde nämligen att det av hänsyn till god ordning är påkallat att vigsel ej må ske vare sig inom svenska kyrkan eller annat trossamfund, där ej åtminstone den ene av kontrahenterna tillhör samfundet, och att kyrklig vigsel ej heller tillåtes om den ene av kontrahenterna men ej den andre tillhör kristet samfund. Det kan ifrågasättas, om det är nödvändigt att bibehålla en dylik bestämmelse; det skulle kunna överlämnas åt de trolovade själva att avgöra, vilken vigselförrättare de önska anlita. Man kan dock icke helt bortse från att en så vidsträckt behörighet skulle kunna utnyttjas på ett sätt som verkade stötande. Därför synes det motiverat att kräva att åtminstone den ene av de trolovade skall tillhöra vigselförrättarens samfund för att denne skall vara behörig. Å andra sidan synes det icke behövt att uppställa några särskilda krav i fråga om den andre av de trolovade. Vad den nuvarande lagbestämmelsen innehåller om att denne, då vigsel sker inom kristet trossamfund, åtminstone skall tillhöra annat kristet samfund synes vara en kvarleva från en tid, då de religiösa motsättningarna voro betydligt starkare än vad de numera äro i vårt land. Ej heller då den andre av de trolovade icke tillhör något trossamfund finnes anledning att föreskriva några särskilda regler.

Särskilda utskottet avvisade motionsvis framställda yrkanden om införande av obligatoriskt civiläktenskap samt yttrade i anslutning härtill.

Vad som i detta sammanhang bör komma i fråga är däremot att, med utgångspunkt från nu gällande regler, söka tillgodose de från vissa religiösa samfund framkomna önskemålen att få en rätt att utföra vigsel, motsvarande den som vissa främmande trossamfund redan erhållit. Utskottet biträder vad propositionen i detta hänseende innehåller.

Beträffande förutsättningarna för att vigsel i det enskilda fallet skall få äga rum inom svenska kyrkan eller inom annat trossamfund, som erhållit vigselrätt, innefattar Kungl. Maj:ts förslag en förenkling i jämförelse med gällande rätt. Det har vid utskottets behandling av detta spörsmål ifrågasatts om det är behövt att bibehålla några begränsningar; det skulle kunna medgivas varje behörig vigselförrättare att utan inskränkningar viga alla som begära vigsel och äro behöriga att ingå äktenskap. I varje fall skulle

vissa ytterligare utvidgningar av möjligheterna till fritt val mellan förekommande vigselformer vara tänkbara. Utskottet har icke ansett sig berett att nu taga ståndpunkt till dessa spörsmål, vilka kräva närmare utredning. Därför anser utskottet sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, men utskottet uttalar önskvärldheten av att Kungl. Maj:t ägnar uppmärksamhet åt de angivna önskemålen om en ökad frihet att välja vigselformen.

Vad särskilt angår de i motionerna uttalade önskemålen, nämligen dels att vigselförrättare inom trossamfund, som erhållit Kungl. Maj:ts medgivande att förrätta kyrklig vigsel, skall äga möjlighet att viga även då de trolovade eller en av dem tillhör annat evangeliskt samfund, som närmare angives i motionerna, och dels att medlemmarna i vissa till trossamfund anknutna ungdomsorganisationer skola få samma rätt till vigsel av samfundets pastorer som samfundets egentliga medlemmar, må framhållas att Kungl. Maj:ts förslag torde lämna tillräckliga möjligheter att tillgodose dessa önskemål. De i propositionen föreslagna bestämmelserna innebära icke ovillkorligen att, i sådana fall då annat trossamfund än svenska kyrkan erhållit vigselrätt, vigselförrättaren och de trolovade, resp. en av dem ovillkorligen måste tillhöra samma samfund. Departementschefen anför sålunda (propositionen s. 161) att det icke bör vara något hinder för Kungl. Maj:t att till vigselförrättare förordna även annan än den som är präst i det samfund som erhåller vigselrätt. Sålunda torde, anför departementschefen vidare, t. ex. på begäran av en frikyrkoförsamling, som icke själv har någon predikant som är lämplig, vigselförrättare i en likartad grannförsamling, som har vigselrätt, kunna förordnas att förrätta vigsel inom den förstnämnda församlingen. Utskottet förordar att det överlämnas till Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder som erfordras för att tillgodose de nu avsedda önskemålen.

Vid 1962 års riksdag väcktes motion vari framställdes önskemål om sådan ändring av bestämmelserna, att kyrklig vigsel skulle kunna förrättas oavsett om någon av de trolovade tillhör samma trossamfund som vigselförrättaren. Motionen remissbehandlades, varvid yttrande inhämtades från domkapitlen i Uppsala och i Luleå, Frikyrkliga samarbetskommittén (numera Sveriges frikyrkoråd), Frälsningsarmén i Sverige och Svenska prästförbundet. De båda domkapitlen och prästförbundet avstyrkte bifall till motionen. Samarbetskommittén hade icke erinran mot motionärernas hemställan. Frälsningsarmén, slutligen, förklarade sig oreserverat stödja motionen. *Första lagutskottet* avstyrkte i sitt av riksdagen godkända *utlåtande nr 23 år 1962* bifall till motionen samt anförde därvid bl. a. följande.

Genom 1951 års lagstiftning erhöi Kungl. Maj:t en utökad befogenhet att giva vigselbehörighet åt religiösa samfund. Kungl. Maj:t har därefter i stor omfattning bifallit ansökningar om vigselbehörighet för olika trossamfund. Denna generösa praxis måste ha medfört, att önskemålet om en vidgad vigselbehörighet nu har en något mindre räckvidd än vid tiden för lagstiftningens genomförande. Det måste nämligen antagas, att då någon av de trolovade tillhör ett samfund med vigselberättigad präst det ter sig mest närliggande för kontrahenterna att vända sig till denne, därest de önskar kyrklig vigsel. Alltjämt kan det emellertid förekomma fall, då begränsningarna i vigselförrättarnas behörighet synes medföra olägenheter. Utskottet avser här

främst det av motionären angivna förhållandet, att vigsel mellan s. k. anhängare ej kan förrättas inom vederbörande samfund. Det synes därför föreligga vissa skäl för en ändring i gällande lagstiftning.

Motionären har framhållit, att en naturlig följd av att vederbörande prästerskap erhållit vigselbehörighet rent principiellt skulle vara, att denna behörighet innebure full rätt att förrätta vigsel, oberoende av vilket trossamfund de trolovade tillhör. Utskottet kan inte dela denna uppfattning. Härvidlag vill utskottet erinra om att den rätt att förrätta vigsel, som prästerskapet inom svenska kyrkan har, är förenad med viss skyldighet att viga, medan motsvarande vigselplikt icke föreligger för prästerskap inom andra trossamfund. Starka skäl synes tala för att en utvidgning av vigselsrätten icke genomföres annat än i samband med att problemet rörande omfattningen av vigselplikten för prästerskapet inom svenska kyrkan bringas till sin lösning. Detta spørsmål torde emellertid — såvitt nu kan bedömas — icke kunna lösas oberoende av den pågående utredningen rörande förhållandet mellan staten och kyrkan. Det av motionären aktualiserade önskemålet bör emellertid alltjämt följas med uppmärksamhet.

I motion vid 1964 års riksdag hemställdes att riksdagen måtte begära förslag till sådan ändring i giftermålsbalken, att förrättare av kyrklig vigsel erhåller behörighet att viga oberoende av vilket trossamfund de trolovade tillhör; dock förutsatt att en av de trolovade tillhör något samfund. Motionen föranledde icke någon riksdagens åtgärd. *Första lagutskottet* anförde i sitt av riksdagen godkända *utlåtande nr 5 år 1964* bl. a. följande.

Utskottet vill ej bestrida att, såsom utskottet ock tidigare framhållit, ett visst, om ock begränsat behov av en utvidgning av behörigheten att förrätta kyrklig vigsel kan föreligga. Emellertid är å andra sidan uppenbart att gällande bestämmelser ej medför sådana olägenheter, att den i motionen väckta frågan fordrar en omedelbar lösning. Vad utskottet tidigare uttalat angående frågans samband med problemet om vigselskyldighet för präst inom svenska kyrkan äger alltjämt sin giltighet. En ändring i den av motionären angivna riktningen i nuvarande läge synes jämväl kunna ytterligare komplicera frågan om prästs vigselskyldighet. Vid angivna förhållanden och då det — såvitt nu kan bedömas — ännu är ovisst huruvida frågan om prästs vigselskyldighet kan erhålla någon form av lösning, innan klarhet vinnes i hur förhållandet mellan svenska kyrkan och staten i framtiden kommer att gestalta sig, bör enligt utskottets uppfattning det nu aktualiserade spørsmålet om behörighet att förrätta kyrklig vigsel i dagens läge ej tagas under närmare övervägande.

Vid 1966 års riksdag hemställdes i motioner att riksdagen måtte anhålla om förslag till sådan ändring av giftermålsbalken att sådant trossamfund, som Konungen medgivit eller medger rätt att genom pastorer förrätta vigsel, måtte få rätt att förrätta sådan vigsel av varje svensk medborgare som så önskar. *Första lagutskottet* avstyrkte i sitt av riksdagen godkända *utlåtande nr 16 år 1966* bifall till motionerna och anförde därvid bl. a. följande.

Ett genomförande av motionärernas förslag skulle innebära att vigselsrätten för pastorer i fria kristna trossamfund blir vidare än för svenska kyrkans präster. Yrkandet sträcker sig såsom framgår av vad nyss anförts

längre än de förslag i ämnet som riksdagen tidigare avvisat. Utskottet har icke funnit omständigheter föreligga som föranleder till ändrat ståndpunktstagande i frågan om utvidgning av vigselrätten och kan därför icke tillstyrka nu ifrågavarande motioner. Det bör i sammanhanget erinras om att riksdagen i anledning av familjerättskommitténs förslag till ändringar i giftermålsbalken senare torde få ta ställning till nu berörda bestämmelser.

Familjerättskommittén har i betänkandet »Äktenskapsrätt» (SOU 1964: 34, 35) icke föreslagit saklig ändring av nu aktuella bestämmelser.

Utskottet

Enligt giftermålsbalkens regler må kyrklig vigsel äga rum inom svenska kyrkan samt inom annat trossamfund, om Kungl. Maj:t medgivit att vigsel må förrättas inom samfundet. En förutsättning för kyrklig vigsel är att de trolovade eller en av dem tillhör det samfund, inom vilket vigseln är avsedd att förrättas. Präst inom svenska kyrkan är under vissa förutsättningar skyldig att viga, medan sådan skyldighet ej åvilar vigselförrättare inom annat samfund.

I förevarande motioner hemställes om förslag till sådan ändring av nyssnämnda regler att vigsel av svenska medborgare skall få förrättas inom kristet trossamfund så snart en av de trolovade tillhör något sådant samfund.

Som framgår av den ovan lämnade redogörelsen har utskottet vid 1962 och 1964 års riksdagar avstyrkt motioner med väsentligen samma yrkande. Som skäl härför anförde utskottet i sina av riksdagen godkända utlåtanden att ett begränsat behov av en utvidgning av behörigheten att förrätta kyrklig vigsel visserligen kunde föreligga men att gällande bestämmelser ej medförde sådana olägenheter, att frågan fordrade omedelbar lösning. Utskottet framhöll vidare, att problemet ägde samband med vigselkyldigheten för präst inom svenska kyrkan samt att denna fråga icke syntes kunna lösas oberoende av den pågående utredningen rörande förhållandet mellan staten och kyrkan. Vid förra årets riksdag, då motioner med mer långtgående önskemål i ämnet prövades, vidhöll utskottet i av riksdagen godkänt utlåtande sina tidigare uttalanden samt erinrade om att riksdagen i anledning av familjerättskommitténs förslag till ändringar i giftermålsbalken torde få ta ställning till berörda bestämmelser.

Under behandling av förevarande motion har utskottet erfarit att proposition i anledning av familjerättskommitténs betänkande är under utarbetande inom justitiedepartementet samt att utredningen kyrka-stat beräknas avlämna sitt slutbetänkande omkring årsskiftet 1967—1968. Med hänsyn härtill och då någon omständighet ej förekommit som föranleder utskottet att frånga sin tidigare uppfattning i frågan kan utskottet icke tillstyrka bifall till motionen.

Utskottet får därför hemställa,
 att förevarande motion, II: 432, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.
 Stockholm den 28 februari 1967

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Erik Svedberg, fröken Mattson, herrar Hjorth, Arvidson, Ernulf, Svanström, Schött och fru Lilly Ohlsson;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Ekström i Björkvik, Svensson i Vä*, fröken Bergegren, herrar Gustafsson i Borås, Martinsson, fru Lindekvist och herr Fridolfsson i Stockholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru *Gärde Widemar*, herrar *Arvidson*, *Ernulf*, *Gustafsson* i Borås och *Fridolfsson* i Stockholm vilka ansett

dels att utskottets utlåtande bort erhålla följande lydelse.

Enligt giftermålsbalkens — — — (lika med utskottet) — — — annat samfund.

I förevarande — — — (lika med utskottet) — — — sådant samfund.

Som framgår — — — (lika med utskottet) — — — berörda bestämmelser.

Såsom framgår av det nyss anförda har utskottet, när liknande fråga tidigare varit före, funnit visst behov föreligga av utvidgning beträffande behörigheten att förrätta kyrklig vigsel. Vad som i förevarande motioner anförts och inom utskottet framkommit visar att de nuvarande begränsningarna i den vigselrätt som tillkommer fria kristna trossamfund medför olägenheter i åtskilliga fall. Under behandlingen av förevarande motion har utskottet erfarit att proposition i anledning av familjerättskommitténs betänkande är under utarbetande inom justitiedepartementet. Enligt utskottets mening bör propositionen jämväl upptaga förslag i den riktning motionärerna förordar.

dels ock att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion, II: 432, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad utskottet ovan anfört.